

logije“.— F. I. Demetrescu Pejorativna vrednost sufiksa-aticus (*Valoarca peiorativă a sufixului -aticus*) p. 321—330, sa rus. i franc. rez.: Pejorativna vrednost sufiksa-aticus potiče iz ironične upotrebe toga sufiksa (umbraticus doctor; sa paralelama u Aristofanovim parodijama sofistickog rečnika) i odatle što je taj sufiks bio čest u oznakama bolesti (asthmaticus). Oba su elementa kombinovana u izrazima kao fanaticus, lunaticus. Romanski jezici sačuvali su dvostruku vrednost ovoga sufiksa. — M. Iliescu Narodska latinska konstrukcija: dopunska rečenica sa konjunktivom bez sveze (*O construcție populara latinească: propoziții completivă cu conjunctivul fără conjucție*) p. 331—336, sa rus. i franc. rez.: Ova je konstrukcija upotrebljavana od nastarijih, dokumentovanih perioda. Prvobitna je parataksa (volo facias). Konstrukcija se u poznom latinitetu sve češće javlja, a ima paralele i u potonjim romanskim jezicima. — R. Vulpe Vlaška i donja Moldavija Trajanova vremena u svetlosti novog čitanja Huntova papirusa (*Muntenia și Moldova de jos în timeul lui Traian, în lumina unei noi lecturi a papirului Hunt*) p. 337—357, sa rus. i franc. rez. — I. I. R u s s u Istarske epigrafske beleške (*Însemnări epigrafice istriene*) p. 359—364, sa rus. i franc. rez. — M. Marinescu—Him u Jedan helenist iz Brašova sa početka 18-og veka (*Un elenist brașovean la începutul veacului al XVIII —lea*) p. 365—372: Helenista Ștefan Bergler poznat kao izdavač grčkih tekstova (Lajpcig, Amsterdam, Hamburg, i u Vlaškoj od 1700—1734). — T. C o s t a Ausonije i Eminescu (*Ausonius și Eminescu*). franc. rez.: Emineskov prevod jednog Ausonijeva epigrama u rukopisu br. 2258 Biblioteke Rumunjske akademije nauka. —

KLASIČNE STUDIJE U SVETU: M. Nasta Pindari carmina p. 377—386: Pregled izdanja Pindarova teksta. — N. I. Ștefănescu Novo izdanje Menandra (*O nouă ediție a lui Menandru*) p. 387—397: Povodom izdanja: Menander *Reliquiae*, edidit Alfredus Körte, Pars II (1.1953; 2.1959), Leipzig, Teubner. — M. M a r i n e s c u—H i m u Ioanis Sycutris p. 399—402. —

KLASIČNE STUDIJE U NAR. REP. RUMUNIJI: N. I. Barbu U vezi prevoda klasika grčkih i latinskih (*În jurul traducerilor din clasicii greci și latini*) p. 403—411: Problem prevodenja. Rad Katedre za klasičnu filologiju u Bukureštu na prevodenju grčkih i rimskih klasika. — I. F i s c h e r Bibliografija klasičnih studija u Rumuniji 1958—1959 (*Bibliografia clasică românească 1958—1959*) p. 414—413: Treba naročito zabeležiti živu prevodilačku aktivnost (p. 426—427) koja je od rimskih pisaca u g. 1958/9 obuhvatila Apulejeve *Metamorfose*, Kelsa, Horatijeve *Satire* i *Pisma*, Livijevu prvu dekadu, Ovidijeve *Metamorfose*, Svetonijeve *Životopise*, Taktov *Dijalog*, *Agrikolu* i *Germaniju*.

RECENZIJJE: A. M. Frenkian J. Chadwick *The Decipherment of Linear B*, Cambridge 1959. — A. M. Frenkian E. L. Bennet, J. Chadwick, M. Ventris *The Cnossos Tablets*, 2. izd. 1952. — A. M. Frenkian E. L. Bennett *The Olive Tablets of Pylos*, Salamanca 1958.— P. A l e x a n d r e s c u T. J. Dunbabin *The Greeks and their Eastern Neighbours*, London 1957. — A. M. Frenkian Aristotel *Organon* I—II (rum. prev. M. Florian), Bukuresti 1957—1958. — N. I. Barbu Plutarchus *Vitae parallelae*, ed. K. Ziegler Leipzig 1959. — J. V i l a n *Corpus fabularum Aesopiarum*, ed. A. Hausrath, Leipzig 1957—1959. — M. N i c h i t a Horatius *Opera*, ed. Fr. Klingner, Leipzig 1959. — M. H e t c o Quintilianus *Institutionis oratoriae* I. VII, ed. L. Radermacher, Leipzig 1959. — F. I. Demetrescu M. Marinescu—Himu, F. Vanț *Manual de limba elină*, Bukurești 1958; p. 431—444.—

HRONIKA: Društvo klasičnih studija Nar. Rep. Rumunije. *Izveštaj o sednicama i saopštenja*, p. 445—450.—

M. Flašar, Beograd.

M. MC. CRUM and A. G. WOODHEAD: *Select Documents of the Principates of the Flavian Emperors Including the Year of Revolution A. D. 68—96*. Cambridge, University Press, 1961, p. 160, 8°.

Со оглед на важноста што историјата сè повеќе им ја дава на помошните историски науки, како што се археологијата, епиграфиката, нумизматиката, палеографијата и т. н., кои играа и играат сè поголема роља во дополнувањето на литерарните извори, овој мал прирачник под горниот наслов од кембрицките

професори Mc Crum и Woodhead секако ќе има свое значење. Во оваа збирка авторите си поставиле за цел, да ги приберат сите поважни документи (натписи, папируси, монети и т. н.) од периодот на Флавијевската династија, вклучувајќи ја и 68—69 г. Нивната замисла е секако ползна: на место човек да лута по разни публикации и списанија барајќи ја документацијата за одделни периоди, тие ја ставаат пред читателите готовата збирка, со што им го скратуваат излишното губење време.

Како што велат самите автори во предговорот, публикацијата на оваа збирка се јавува како продолжение на две поранешни: една што се однесува на принципатот на Август и Тибериј, а другата што го илустрира владеењето на поважните императори од Јулијевско-Клаудијевската династија. Тоа се збирките *Documents Illustrating the Reigns of Claudius and Nero*, 1939, издадена од од М. Р. Charlesworth и *Documents Illustrating the Reigns of Augustus and Tiberius* (ed. 2., 1955) издадени од V. Ehrenberg и A. H. M. Jones.

Бидејќи немавме можност да се запознаеме со тие збирки, можеме само посредно да го пренесеме она што авторите го велат во својот предговор, имено дека како образец при издавањето на оваа збирка им послужил методот на гореспомнатите Ehrenberg и Jones. Авторите на книгата во својата работа се судриле со една тешкотија. Ограничениот обем на книгата не им позволявал и да ги изнесат сите документи и да дадат повеќе појасненија и поширок коментар. Наоѓајќи се пред ваква дилема, тие се решиле да дадат што повеќе документи, а да ги ограничат појасненијата и да дадат минимален коментар. При тоа сметале дека наставниците ќе го исползуваат дадениот материјал како база за дискусија со студентите. По таков начин, сметаат авторите, студентите, давајќи го својот сопствен коментар, ќе имаат повеќе полза, отколку ако тој би им се сугерирал однапред.

Меѓутоа ние би одбележиле дека и најмалите појасненија дадени покрај некои документи се уште како драгоцености и дека би било желателно да ги има повеќе. Особено ако се има предвид дека книгата им е наменета на студентите и ако се сака да биде таа подостапна на поширок круг.

Материјалот е собран од многубројни познати постари и понови публикации, списанија и ревији. Документите и на латински и на грчки јазик се групирани според нивната содржина во шеснаесет глави со кус предговор пред тоа и компаративна табла на крајот. Кон тоа осум убави репродукции (портретите на Галба, Отон, Вителиј и на царевите од Флавијевската династија), список на скратеници за исползување на материјалот и на употребените условни знаци. Секој документ во секоја глава има свој број, веднаш потоа податоци за потеклото на документот и изворот, односно литература по која авторите и го објавуваат. Сето тоа, како и помошната нумерација, овозможува лесно и брзо служење со компаративната табла.

Глава I (стр. 1—2) всушност го содржи репрезентативниот текст од овој период *Lex de imperio Vespasiani*. Како изворен материјал за овој текст издавачите ги ползувале *Fontes iuris Romani anteiustiniani* (изд. на S. Riccobono), *Inscriptiones Latinae selectae* (изд. на H. Dessau) и *Fontes iuris Romani antiqui* (изд. на Bruns).

Гл. II (стр. 3—11) ги содржи *Fasti consulares*. Консулскиот список е составен според *I fasti consulari dell' Impero Romano* (Roma, 1952) и *Inscriptiones Italiae*, vol. XIII, fasc. I (Roma, 1947), обете публикации на Degraffi. Покрај тоа исползувани се и *Fasti Potentini*, публикувани од N. Alfieri (во *Athenaeum*, XXVI 1948). Во списокот на консулите внесени се прво сигурните имиња на консулите по хронолошки ред, а потоа е даден список на имиња според литерарните и епиграфските извори, но чии звања во *fasti* не беа прецизно определени, та нивните имиња се датирани приближно. Од дијаграмот што се наоѓа на почетокот на оваа глава се има преглед, кои извори за кои години се ползувани.

Во III гл. (стр. 12—35, № 2—22) собрани се *Acta fratrum Arvalium* според истоимените публикации на Guil. Henzen (Berlin, 1874) и A. Pasoli (Bologna, 1950). Тие се групирани прво околу личностите на Галба, Отон и Вителиј, односно ја илустрираат 69-та година, а потом околу Веспасијан, Тит и Домицијан. Неколку подоцнежни фрагменти што се однесуваат на 69-та година како и на владеењето

на Веспасијан или Тит, што се наоѓаа кај Henzen и Pasoli, не влегоа во оваа збирка, бидејќи составувачите сметаа дека не се од големо значење.

Гл. IV (стр. 36—43) ги содржи документите што ги проследуваат разните историски настани. Од вкупно 43 документи (№ 23—66), 24 се всушност легенди од монети. Интересни се меѓутоа, во оваа глава, три фрагменти од *fastii*: едниот (№ 56) што не известува за делењето конгијари во 84-та година од страна на Домицијан (фрг. од *Fasti Ostienses*), другиот (№ 61) за одржувањето на *ludi saeculares* во 88-та година (фрг. од *Fasti consulares Capitolini*) и третиот (№ 65) кој покрај податоци за 94—96 г. го содржи податокот за убиството на Домицијан и прогласувањето на Нерва за император.

Во гл. V (стр. 44—51, № 73—123) собрани се документите кои не запознаваат со титулатурата на царската фамилија. И во овој оддел поголемиот број документи се монети (17); инаку по обем повредни се 9 грчки натписи.

Гл. VI (стр. 52—59, № 128—158) им е посветена на документите што се поврзани со царскиот култ. Меѓу латинските интересен и значителен по обем е *Lex de flaminio provinciae* од Нарбона (№ 128), кој е проследен со забелешка од авторите за литературата околу датирањето на натписот.

Во гл. VII (стр. 60—65,) № 163—193) опфатени се документите за другите култови. Интересен меѓу овие е епитафот од Рим (№ 168) што се однесува на култот на Кибела. И за овој документ авторите упатуваат на литература како дополненије за спорното датирање на натписот.

Интересна е гл. VIII (стр. 66—70, № 198—230) со документите чија содржина се однесува на царските клиенти, ослободеници и робови. Од неа ќе се запознаеме со една низа звања и должности што овие луѓе ги имале во дворецот на Флавиевците.

Гл. IX (стр. 71—74, № 233—247) ги опфаќа документите што се однесуваат до странските владетели. Во првите три грчки натписи (од Фанагорија, Пантикапеј и Керч) се спомнува босфорскиот крал Тибериј Јулиј Рекупорид. Интересен е третиот (№ 235) кој содржи податоци за постоењето на верските дружини (*θίασος*), кои инаку биле многу распространети во поголемите босфорски градови во II и III век. Другите документи се од Ерменија, Арабија и Партија.

Гл. X (стр. 75—87, № 253—323) му е посветена на сенаторскиот сталеж. Низ овие документи ќе го проследиме сенаторскиот *cursus* и ќе видиме во него големо шаренило. Меѓу натписите од овој оддел се наоѓаат и неколку од нашата територија, одн. од римската провинција Далмација (№ 309) и Панонија (№ 307).

Гл. XI (стр. 88—96, № 328—347) не запознава со кариерата на витешкиот сталеж. Меѓу овие документи е и долгиот натпис од храмот на Ибис од оазата Ел-Кхаргех од Египет (№ 328).

Гл. XII (стр. 97—114, № 353—405) содржи најразлични документи со податоци за римската армија и флота. Интересни се војничките дипломи како и фрагментите од војничките сметки. Меѓу документите се наоѓаат и два натписа од нашата земја, одн. од римските колонии *Jadera* (№ 358) и *Sirmium* (№ 371).

Разнородни се и документите собрани во гл. XIII (стр. 115—122, № 408—451) под наслов „Јавни работи“. Тие ја покажуваат активноста на царевите во градењето патишта (натписи на *милијари*) или во регулирањето речните токови, обновувањето на јавни згради по пожари и земјотреси итн.

Гл. XIV (стр. 123—140, № 453—466) не запознава со администрацијата на империјата. Покрај интересните писма упатени од царевите до управителите на колониите и муниципиите меѓу овие документи се наоѓаат и два пообемни закони: *Lex municipii Salpensani* (№ 453) и *Lex municipii Malacitani* (№ 454).

Во гл. XV (стр. 141—149, № 468—508) се собрани документите што ни даваат податоци за градовите во овој период долж целата римска империја, почнувајќи од самата Италија и најстарите колонии (Сардинија, Хиспанија, Африка) па сè до крајниот исток на државата.

Гл. XVI (стр. 150—153, № 513—532) под наслов *Varia* содржи главно куси натписи на најразлични предмети, како што се вази, амфори, така наречените „гладијаторски тесери“ итн.

Макар што авторите се потрудиле да го систематизираат материјалот по содржина, разбирливо е дека сепак тука и таму имало мешање и преплетување на материјата која по својата содржина едновремено можела да дојде во оваа или онаа глава. Во таквите случаи авторите во почетокот на секоја глава, во забелешка, упатуваат на претходните одн. на следните броеви на документите во кои се третира истата материја, така што на читателот му е овозможена полна прегледност на целиот материјал.

На крајот да заклучиме: Книгата на Мс Стум и Woodhead е добар прирачник за специјалистите што сакаат подлабоко да го проучуваат Флавиевскиот период од римската историја. Тукуречи комплетната литература, како старата така и најновата, што авторите ја користеле при составувањето на оваа збирка дава гаранции за нивната солидна и сериозна работа. Надворешната страна и техничката опрема на книгата се на висина. Прегледниот распоред на материјалот со двојната (помошната) нумерација и со компаративната табла се изработени со голема педантност. Истото вреди и за самиот слог, што при ваква разновидност и шаренило на буквите навистина претставува успех. Англиските студенти во оваа збирка секако ќе имаат полезен прирачник, а издавачите можат да бидат задоволни со убаво отпечатената и опремената книга.

Душица Пејрушевска, Скопје.

Л. И. САВЕЛЪЕВА, *Художественный метод П. Теренция Афры*, Издательство Казанского университета, 1960, стр. 208, 8^о.

Одавно се осеѓала потреба за једном оваквом књигом. Јер на Теренција се досад гледало двојако: за једне он је класик античке драме, исто онако као и Аристофан, Менандар и Плаут, а по другима то је осредњи писац, који је само прераѓивао Менандрове комедије и то на горе. Ова књига је, чини ми се, скинула тај проблем с дневног реда.

Као што напомиње ауторка у уводу, ова књига је нешто прераѓен закључни део докторске дисертације коју она ради о стваралаштву П. Теренција Африканца. Она је искористила литературу која постоји о овом писцу на руском и страним језицима, што се види из опсежне библиографије, приложене на крају. Она при томе истиче да стваралаштво овог римског комедиографа није исцрпно и темелно до сада обраќено ни у Совјетском Савезу ни на страни*).

Циљ њене студије је „проанализирати уметнички метод Теренцијев у јединству с његовим погледом на свет, показати да његово стваралаштво, продужујући традиције Менандра и Плаута, значи нов ступањ у развиту античке комедије, показати новаторство Теренцијево, оповргнути доста раширено мишљење у научној литератури да Теренције није уживао популарност меѓу савременицима, да је био неразумљив народу и да је содржина његових комедија била тобоже туѓа његовом добу. И, најзад, открити значај његовог стваралаштва за образување драме новог доба“ (в. стр. 3).

Обимност и значај проблематике покажују већ саме главе ове студије. Ту се говори о пролозима Теренцијевих комедија, о њиховој проблематици, о карактеру конфликта у њима, о карактерима, о сижеема и композицији, о детаљима из свакодневног живота и споредним мотивима, о дијалогу и монологу, о начинима комике и неким особеностима стила, о условности жанра у стваралаштву Теренцијевом, о античкој драми свакидашњице и проблему реализма и најзад долазе закључци.

Као што истиче позитивне стране код овог римског писца, млада научница исто тако подвлачи и његове слабе стране. Поред осталог, Савелјева каже (стр. 38) да Теренције не иде у радикалности онако далеку као Менандар (на пример у погледу једнакости морала измеѓу мушкарца и жене), јер „у прили-

*) Мало је необично да Савелјева не помиње књигу П. Черњајева *Быт и нравы во комедиях Теренция*, изашлу 1919 г. у Варшави.